

SOUHRNNÁ ZPRÁVA

JAK REAGOVALI LIDÉ NA SOUČASNOU ENERGETICKOU KRIZI? POUČENÍ Z VISEGRÁDSKÉ SKUPINY

Válka na Ukrajině vyvolala v Evropě značné psychologické, sociální a ekonomické reakce, zejména v energetickém sektoru, kde se hlavní výzvou stala energetická bezpečnost a ceny prudce vzrostly. Přerušení dodávek zemního plynu a ropy z Ruska donutilo vlády přehodnotit své energetické politiky, zatímco občané přizpůsobili své chování, což vedlo k občanským iniciativám zaměřeným na rozvoj obnovitelných zdrojů energie. Tyto snahy, zejména ze strany samospotřebitelů investujících do fotovoltaických elektráren a lidí využívajících alternativní řešení vytápění, jako jsou tepelná čerpadla, poukazují na posun směrem k lokálnějším energetickým řešením. Decentralizované systémy obnovitelných zdrojů energie umožňují komunitám převzít kontrolu nad svou spotřebou energie, čímž podporují větší odolnost (i proti vojenským akcím) a nezávislost na vnějších dodavatelích energie. Tato změna nejenže přispívá k budoucí energetické udržitelnosti, ale může také výrazně snížit náklady na elektřinu. Na druhou stranu je nutno podotknout, že probíhající krize prohloubila energetickou chudobu mnoha domácností.

Abychom tuto dynamiku prozkoumali, zaměřili jsme se v našem [výzkumu](#) podpořeném Mezinárodním visegrádkým fondem na zkušenosti samospotřebitelů, uživatelů tepelných čerpadel a těch, kteří čelí energetické chudobě ve Visegrádké skupině (Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko). Zorganizovali jsme řadu ohniskových skupin a o výsledcích jsme informovali ve [výstupní zprávě](#). V této souhrnné zprávě předkládáme obecná zjištění týkající se reakcí lidí na současnou energetickou krizi a navrhuje řadu doporučení pro tvůrce politik. Zpráva neposkytuje informace o konkrétních otázkách zkoumaných během našeho výzkumu, ale zaměřuje se na širší témata, která byla zdůrazněna během setkání ohniskových skupin.

Nezávisle na probíraném tématu si naši respondenti stěžovali na stávající pravidla a jejich neustálé změny. Samospotřebitelé, majitelé tepelných čerpadel, ale i lidé trpící energetickou chudobou se shodli na tom, že stávající pravidla pro ně nejsou vždy výhodná, a co je horší, jejich neustálé změny velmi ztěžují jejich dodržování, a tím i získání podpory na nové zdroje energie (např. fotovoltaickou elektrárnu nebo tepelné čerpadlo) nebo na úhradu účtů za energie (tj. krátkodobou pomoc příspěvku na bydlení nebo dlouhodobou podporu ve formě investic do energeticky úsporných opatření). Navíc se zdá, že obecně chybí transparentnost a dostupné informace jsou často matoucí či nepřesné.

Účastníci kritizovali nedostatečné informování ze strany státních orgánů, které jsou podle nich zodpovědné za šíření informací. To se netýkalo jen lidí, kteří se zajímali o dostupné možnosti, jak zlepšit svou energetickou situaci investicemi do vlastních zdrojů elektřiny, zateplení nebo modernizace topného systému, ale i těch účastníků, kteří již tepelným čerpadlem nebo fotovoltaickou elektrárnou disponovali. Tato druhá skupina lidí si stěžovala, že si musí informace vyhledávat sama a často dostává nesprávné nebo protichůdné informace. Pro lidi trpící energetickou chudobou to znamenalo, že neměli přístup k informacím, jak zlepšit svou situaci v oblasti spotřeby energie investováním do energeticky úsporných opatření podporovaných z veřejných prostředků.

1

Tato souhrnná zpráva je jedním z výstupů projektu „Civic energy self-defense in the shadow of the war in Ukraine: grassroots energy activities in V4“ s podporou Mezinárodního visegrádkého fondu pod č. 22320072.

Vztahy s energetickými společnostmi lze považovat za jeden z hlavních problémů, kterým naši respondenti čelili. S výjimkou několika účastníků z České republiky vyjádřili všichni ke svým dodavatelům energií negativní postoj. Energetické společnosti jsou považovány za přinejmenším částečně zodpovědné za současnou energetickou krizi a někteří samospotřebitelé (tj. lidé, kteří energii zároveň spotřebovávají i vyrábějí, např. pomocí solární elektrárny na střeše svého domu) dokonce tvrdili, že firmy spolupracují se státem na tom, aby technologie vyhovovala jim, a ne samospotřebitelům, tj. majitelům solárních elektráren. Několik polských samospotřebitelů vyjádřilo nespokojenost se svými smlouvami s energetickými společnostmi, protože měli pocit, že jim byly slíbeny lepší podmínky při prodeji jejich nadprodukce energetickým společnostem, než jaké nakonec dostali. Majitelé solárních elektráren však v podstatě neměli jinou možnost než spolupracovat s energetickými společnostmi – jedinou další možností by bylo zcela se odpojit od sítě, což je však spíše nereálná varianta, kterou nikdo nepreferuje.

Zajímavé je, že když se hovořilo o větší nezávislosti majitelů fotovoltaických elektráren (tj. solárních panelů) a tepelných čerpadel, několik respondentů, zejména z Maďarska a Polska, to vnímalo především ve smyslu nezávislosti na místních dodavatelích energie nebo dokonce na státu jako poskytovateli pravidel a nikoliv na externích dodavatelích energie, jako je Rusko. Pro některé však byla nezávislost na ruských zdrojích energie také důležitým faktorem ovlivňujícím jejich rozhodnutí investovat do solárních panelů nebo tepelného čerpadla.

V České republice byl vztah k energetickým společnostem poněkud odlišný, neboť vnímání trhu s energiemi je u českých samospotřebitelů konzervativnější. Cítí se bezpečněji a odolněji, pokud mají smlouvy s velkými dodavateli energie. To může souviset se situací v letech 2021 a 2022, kdy v České republice zkrachovalo několik (většinou malých, ale i středních) dodavatelů energií a statisíce jejich zákazníků zůstaly u dodavatele poslední instance. Z pohledu jiných zemí to může znít trochu paradoxně, ale čeští účastníci tvrdili, že smlouvu s velkými dodavateli energie považují za záruku své energetické bezpečnosti.

Doporučení

- Zlepšit transparentnost a dostupnost informací, jejich přesnost a srozumitelnost, včetně stávajících forem podpory, a podpořit jejich maximální dosah pro společnost.
- Pravidla musí být stabilní a nesmí se často měnit, aby se vytvořilo stabilní zázemí pro investice do zdrojů energie (např. fotovoltaických elektráren). To se týká především vnitrostátních předpisů, které podléhají častým změnám.
- Zlepšit postavení zákazníků na trhu (včetně samospotřebitelů) vůči dodavatelům energie, tj. umožnit jim nejen spotřebovat, ale také skladovat a prodávat elektřinu vyrobenou vlastními silami, zajistit flexibilitu a zapojit se do energetických komunit.
- Vlády by měly vypracovat pravidla, která by zvýšila důvěru koncových zákazníků ve fungování trhu.